

Sait Çetinođlu: Küçük Asya Hıristiyanlarına Uygulanan İttihatçı Terör: Boykotlar, Yağmalar, Cinayetler, Sürgünler ve Yangınlar

Posted on 18/08/2015

İttihat ve Terakki dönemi ile 1908’de başlayarak Kemalist dönemdeki 1924 yılı kovulmalarına kadar devam eden Hıristiyanlara karşı ekonomik boykotlar, Hıristiyanların mülksüzleştirilerek tarihsel topraklarından kazınma operasyonudur. Bu operasyonlar devlet politikası olarak Jöntürkler eliyle yürütülmüştür. Operasyonların ikinci önemli işlevi ve amacı milli duyguları yükselterek Türk kimliğinin inşa edilmesidir.

Gelişimi daha kolay anlayabilmek açısından boykotların kabaca üç döneme ayırmak mümkündür: Emekleme dönemi 1908, Olgunlaşma dönemi 1909-1910-1911. Balkan Savaşı sonrasında Nihai çözüm dönemi 1913 sonrasında mübadele adı altındaki kovulmaya kadar olan dönem.1924 tarihinden sonra kalan *kılıç artıklarının* da tüketilmesine yönelik politikalar uygulamaya konulmuş ve operasyonlarla %99,9 oranında Müslüman bir ülke oluşturulmaktan gurur duyulan bir homojen yapı yaratılmıştır.

Boykot operasyonları, sadece mülk sahibi sınıfların mülksüzleştirilmeleri ve mülkiyet gaspını kapsamamaktadır. Emekçilerin iş güçlerinden başka satacak bir şeyi olmayan sınıfların da işlerinin kaybettirilmeleriyle sonuçlanmıştır. Sürgünler, mülksüzleştirilenlerin göç yollarında soykırıma varacak masrafsız yok etmenin aracı, yangınlar da hem terör aracı hem de kalan izlerin süpürülmesinden başka bir şey değildir.

Bu politikanın çok önceden projelendirildiğinin izlerini görmek mümkündür. 1905 yılında henüz İttihad ve Terakki Cemiyeti iktadara gelmemişken, Bir *Türk* yazarı Hıristiyan

burjuvaziye suçlarken kullandığı ifadeler bir yanıla itibarsızlaştırmayı içerirken diğer yandan bir provokasyonu barındırmaktadır. yazar “yaptıkları servetler, sanatta ulaştıkları seviyeler, bütün bunların nedeni bizim sırtımızdan geçinerek yaşamış olmalarıdır” ifadesini kullanır ve okurlarının gerekli sonuçları çıkarmalarını ve [aksi takdirde] *sayıları doğal olarak artacak olan* bu tüccarları ve zanaatkarları boykot etmelerini önerir. Bu tür ifadelerde, Ermeni ya da Rum işadamlarının yerine *Türkleri* veya Müslümanları koymayı ya da en azından Ermenileri ve Rumları mahvetmeyi amaçlayan Millî İktisat teorisinin ilk nüvelerini görebiliyoruz. Ermenilerin ya da Rumların elde ettikleri bu başarıların kişisel beceriyle bir alakası olmadığı, bu başarılarla Türkleri mağdur eden suiistimaller sonucunda ulaşıldığı” [1] anlatılmaktadır.

İTC iktidara geldiğinde Hıristiyanların boykotla zayıflatılıp piyasanın Türklere kolaylıkla açılmasında, bu yöntem bir silah olarak kullanılacaktır. Boykotun yetmediği zamanlarda, yangınlar çıkartılarak çarşıların ve mahallelerin yakılması, görevlendirdiği özel kurullar eliyle savaş, kıtlık ve pahalılık bahanesiyle Hıristiyanların ticarethanelerine ve mallarına el koyarak mülksüzleştirdi. Daha da ileri giderek soykırımdan çekinmedi. Bu bakımdan, İttihat ve Terakki'nin, 19. yüzyılda daha hızlı gelişen Rum, Ermeni, Yahudi burjuvazisine karşı Müslüman-Türk burjuvazisini özellikle onun ekonomik konumunu güçlendirme çabaları bir soykırımla el ele gittiğini söyleyebiliriz. [2]

1908 Boykotu

Osmanlıda 1908 öncesinden siyasi boykot geleneği mevcuttur. Kastamonu ve Erzurum'da rejime karşı kitlesel boykotlar yapılmış rejimi ve yerel temsilcilerini oldukça zor duruma düşürdüklerini söyleyebiliriz. Bir bakıma bu boykotlar Abdülhamid rejimini zayıflatan unsurlardan bir olarak sayabiliriz. 1908'den sonraki boykotlar ise, başka bir anlam taşır ve rejimin dayandığı tabakaları güçlendirmeye, iktidarı için tehlikeli gördüğü gruplara (Hıristiyanlara özellikle Rumlara ve Ermenilere) karşı kamuoyu oluşturmaya, onları

sarsmaya, zayıflatmaya ve yok etmeye yönelik bir politikanın en önemli silahıdır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun 1908 Temmuz Hareketinden sonra Bosna - Hersek'i ilhak etmesiyle Avusturya mallarını boykot etmesi ile Boykotaj hareketinin, yeni stratejisinin ilk adımlarının atıldığını söyleyebiliriz. Özellikle Avusturya malı feslerin yırtılması ve ardından yerine yine Avusturya ve diğer Avrupa ülkelerde dokunan kumaşlardan başlıklar yapılması ile devam etti. 1908 yılında *Girit Meselesi* dolayısıyla Yunanistan'ın ürünlerine boykot niyeti ve girişimi sergilense de başarılı olunamadı.

Avusturya'ya ve Avusturya mallarına karşı Boykot, 8 Ekim 1908 tarihinde başladı, 26 Şubat 1909 tarihli anlaşma ile son buldu. Bu anlaşma gereğince Avusturya, ilhak karşılığında Osmanlı Devleti'ne 2,5 milyon altın tazminat ödemeyi kabul etti [3]. Bu boykot Milli birliğin güçlenmesine ve milli duyguların yükselmesine yardımcı olduysa da Osmanlı ve Avusturya arasındaki ticaret yanında, Avusturya mallarını satan Osmanlı uyruklu Hıristiyanlarına da zarar verdi. Ancak dönemin ekonomik sisteminin kaygısı sadece iktidardır. İktidarına tehdit olarak aldığı sınıflardır.

1909-1910 ve 1911 boykotları

1909 yılının boykotları Yunanistan'a karşı ve Yunan mallarına boykot'un kitleselleşmesi yine *Girit Meselesi* vesilesiyle başladı. Yunan malları, Yunanistan uyruklu kişilerin işlettikleri dükkanlar ve Yunanistan'da üretilen malları satan dükkanlar, Yunan işçiler boykot edildi. Bu dönemin özelliği boykot hareketinin kitleselleşmesi yanında merkezileşmesi ve bir merkezden yönetilmesidir.

İzmir'de bir "*Boykotaj Cemiyeti*" diğer adıyla Harb-i İktisadi (ekonomik savaş) Cemiyeti kurulmuş, 17 Ağustos 1909'da "*Yunanlılar'a karşı harb-i iktisadi [ekonomik savaş] ilanına karar*" verildiği açıklanmıştır. Ne var ki, 1909 yılının Ağustos ayında başlayan boykot

hareketi, *ne de Yunanlılara karşı yürütülen askeri hareket bir sonuç verdi. Boykot kitlelere pek hitap etmedi, çünkü Girit onların bilincine seslenemeyecek kadar uzaktı.* [4] Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki gerginliğin azalmasına bağlı olarak kısa bir süre sonra sona ermiştir.

Yunanistan'a karşı yapılan ikinci boykot hareketi, yine *Girit Sorunu* nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine bağlı olarak, 1910 yılının Haziran ayında yeniden başladı. Yunanistan'a karşı uygulanan boykotun en şiddetli ve düzenli şekilde yürütüldüğü Osmanlı şehri İzmir'di. *Türkiye'nin en büyük Ege limanı İzmir'in nüfusunun yarıdan fazlası Rum'du; sanayi, ticaret ve kültür açısından kent o denli Yunanlıydı ki, Türkler ondan genellikle 'gavur İzmir' diye bahsediyorlardı* [5]. Boykot hareketi, 1911 Eylül ayında İtalya'nın [6] Trablusgarp' a saldırması sonrasında uluslararası alanda meydana gelen değişmelere bağlı olarak 1911 yılının Kasım ayında sona erdi .

Boykotlar bir koordinasyon (Boykotaj Cemiyetleri) ve şiddet eşliğinde yürütülmüştür. Cemiyet faaliyetleri ile Donanma Cemiyeti, Müdafaa- i Milliye Cemiyeti gibi milli örgütlerin ayrılmaz bir parçası olduğu gibi, faaliyetlerinin büyük kısmı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gizli işlerinin bir parçası olarak görülmektedir. Bundan dolayı boykotçular kendilerini görevli olarak görür öyle davranırlar. Yasal bir örgüt olmadan istediği gibi hareket eden geniş bir organizasyondur. Merkez ve taşra idarecileri, cemiyete meşru imiş gibi davranmakta ve tasvip görmektedir. Taşradaki müslüman tüccar ve eşraf da boykotçuların gayretkeş katılımcıdır. [7]

Boykotlarla ilgili geniş bir literatür bulunmaktadır. Dönemin gazeteleri hareket hakkında geniş bir bilgi sunar: 27 Mayıs 1910 (9 Haziran 1910) günlü Embros Gazetesinin *Boykot bütün Türkiye'de ilan ediliyor* başlıklı haberinde *Yafa'da Hıristiyan mağazalarının yağmalanmasında sonra Edremit'e aynı olaylar olmuştur. Bu olayların Türkiye'ye gelen hüriyetin ne anlama geldiğini bütün Avrupa'ya teşhir etmektedir....* denilmektedir. Gazetede , İttihatçıların halkı Yunanlılara karşı kışkırttığı, Yunanlara karşı saldırı

planlarından bahsedildiği, Edremit'e olayların camilerde hocaların kışkırtması sonunda çıktığını, iki Rum mağazasının yağmalandığı ve Polis'in olaylara müdahale etmemesi durumunda büyük boyutlara ulaşacağı, Tekirdağ ve Foça'da boykotun başladığı, Selanik Limanında Yunanistan'dan gelen postaya da boykot uygulandığı, Yunanistan B.Elçisi Griparis'in olaylara karşı Sadrazam Hakkı Paşa'ya protesto ziyareti yaptığı, ancak Sadrazamın halkı kontrol edemediklerini söylediği, 28 Mayıs günlü Embros'ta, İzmir de durumun fanatik yazılar yayan gazeteler tarafından kışkırtıldığı (gazeteler İttihat, Ahenk, Köylü). Hatta Girit'li Türklerin Rumlara toplu katliam yapacakları söylentileri ve polis güçlerinin olaylar sırasında Yunan konsolosluğunu korudukları yazılmaktadır.

Bir süre sonra yayınlarda ve eylemlerde Rum yada Yunani yerine Hıristiyan tercih edilecek. Boykot'un Hıristiyanlara yönelmesine neden olacaktır. Resmi olarak Yunanlara karşı başlatılan Boykot Hareketi'nin kısa süre sonra Osmanlı'nın Rum tüccarlarını kapsayacak şekilde genişlediği söylenebilir. [8] Müslüman kimliği, bu boykotu 1908 boykotundan ayıran bir dayanak noktasıdır.

Dönemin Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau, Osmanlı ülkesinde uygulanan boykot hakkında şunları yazmaktadır: *"Türkler, İzmir'deki tüm yabancı işletmelerin Rum elemanlarını kovmasını ve yerlerine Müslümanları almasını istediler. Amerikan firmaları arasında, Singer Manufacturing Company buna benzer talimatlar aldı ve benim müdahaleme ve altmış günlük süre almama rağmen, firma sonunda emre uymak zorunda kaldı. Yalnız Anadolu'da değil, İstanbul'da da tüm Hıristiyanlara karşı resmi bir boykot başlatıldı..."*[9]

Boykot Hareketi sırasında belirli kişileri haklarında yalanlar yayarak mahvetmek amacını taşıyan bu tür komplolar sıra dışı değildir. Provokatif yayınlar yapılmakta, provokatif afişler hazırlanmaktadır. Bugün karşılaştığımız anti propagandanın prototiplerini dönemin provokatif yayınlarında, afiş ve bildirilerinde görüyoruz: " Yunanların camileri meyhaneye çevirdikleri, anne karnındaki ceninleri öldürdükleri, İslâm'a hakaret ettikleri ve Müslüman kadınlarını aşağılayıp iğfal ettikleri iddia ediliyordu." [10] Boykot sadece İşyerlerini

etkilemedi, yerli ve yabancı şirketlerde çalışan Yunan işçilerini, Rum okullarındaki öğretmenleri ve Hatta resmi kurumlarda çalışanları dahi hedef almıştır.

Boykot Meclis'te de tartışılmış, Serfiçe vekili Harisios, boykotun, imparatorluğun ekonomisine zarar verdiği için vatanseverliğin bir sonucu olarak görülmemesi gerektiğini söylemiştir. [11] Boykot, Hıristiyanları ve özellikle Rumları etkiledi. Zira Osmanlı ve Yunanistan uyruklu Rumların ayrılması imkansızdır. Ailenin bir kısmı Yunanistan uyruklu iken diğer yarısı Osmanlı uyruğundadır. 1909-10 - 11 yıllarında uygulanan bu boykotaj Rumlara büyük zarar verdi bir kısmı işyerlerini kapatarak Yunanistan'a göç ettiler. 14 Haziran, 1910 Günlü Amalthia gazetesinde Vangelis, "Eğer bugün Yunanların kovulması tartışma konusu oluyorsa, Osmanlı Rumlarının kovulmasının tartışılacağı zaman da gelecektir", diye yazması ilginçtir. Vangelis geleceğe ışık tutar.

1913-1914 yılı Boykotları

Balkan savaşları, öncesi ve sonrasıyla Türk milliyetçiliğinin geliştirildiği ve kitleleştirildiği bir laboratuvar oluşturmuştur. Bu bağlamda Boykot Hareketi, 1913'ün sonlarından itibaren Osmanlı söylemlerinden uzaklaşarak müslüman cemaati içinde dayanışma propagandası yapmaya ve 1914 başlarından itibaren de gayr-i Müslimleri açıkça dışlamaya ve hatta şeytanlaştırmaya başladı. [12] Özel bröşürler hazırlanarak ücretsiz dağıtıldı. Bröşürler bir anlamda ülkenin yeniden fethedilmesi için birer çağrıdır.. Dil çok ağır bir nefret söylemidir: Bröşürlerde Hıristiyanlar için; [b]eslediğimiz engerekler olup milletin kanını emmekteler... Etimizle beslenen bu asalak kurtların icaplarına bakmalı ve onları yok etmeliyiz. İster kanunî ister gayrikanunî olsun bu kişilerden kendimizi kurtarmanın zamanı geldi. Bu bröşürlerden Müslümanlara mahsus'un yazarı Bu işe teşebbüsüm ancak bir ay kadar olduğu hâlde, beş on Rum esnâfımm muhtelif semtlerde terk-i ticaret etmiş olduğunu istibşâr ettim [haber aldım]. diyerek öğünecektir. [13] yazar, metne bir de yemin eklemiştir: Katiyen Hıristiyandan alışveriş etmeyeceğim. Edersem namussuzum. Alçağım. Her türlü lanete ve tahkire layıkım!

yazar, ikinci baskı olarak 10 Kasım 1913 itibariyle 100 bin tane daha basmayı düşünüyordu.

Boykotun niteliği bu defa daha da farklıdır. Devlet şiddeti ile birlikte yürütülür. Boykot bir anlamda Hıristiyanların, Müslümanların lehine mülksüzleştirilerek kovulmalarını hedeflemektedir. Milliyetçi duygular körüklenerek şiddet kitleleştirilir.

Rum Ortodoks Patrikliği, *Ekklesiastiki Alitheia* gazetesinde boykotun Şubat ayının sonlarında imparatorluk çapında en yaygın haline ulaştığını bildirir. Boykot camiler, meydanlar ve çarşılarda duyurulur. Rumların yoğun olduğu yerlerden şiddet haberleri gelir. Bandırma, Kuşadası, Kayseri, Bartın, Edirne, Ayvalık, Bursa, Niksar, Çanakkale, Simav, Lazistan (Atina Mapavre)... bunlardan bazılarıdır.

1914 baharını yaza bağlayan aylarda ve özellikle de Haziran ayında Balıkesir, Burhaniye, Bergama, Çeşme, Edremit, Foçateyn kazasının tümü, Eskice, Karaburun, Kemer, Kınık, Menemen, Ödemiş, Seyrek, Uluabad, Kasaba-Aydın demiryolu hattı üzerindeki bazı köy ve kasabalar ile Bursa ve Ayvalık'ın çevresindeki bazı köy ve kasabalar Müslüman çetelerin saldırı ve tacizlerine maruz kalmıştı. Oluşan şiddet olayları ve baskılar sonucunda Rumlar çoğu zaman eşyalarını dahi toplama fırsatı bulamadan kaçmışlardır. Kaçmayıp direnenler çetelerin şiddetine maruz kalmış ve örneğin Eski Foça ve Seyrek'te ölümler yaşanmıştır. Giden Rumların eşyaları ve taşınmaz malları kısa süre sonra onların yerine yerleştirilen Balkan muhacirlerine verilmiştir. [\[14\]](#)

Şiddet ve Boykottan Ermeniler de muaf değildir. Hatta Arnavutlar gibi Türk olmayan Müslümanlar dahi boykot ve şiddetten nasibini alacaktır. Yerel bürokratlar şiddete açık destek vermektedir. Bunlara dair örnekler batılı gözlemcilerin raporlarında olduğu gibi Yunanistan Elçiliği raporlarında da örneklenir.

Fiziki şiddetin yanında manevi şiddet de eşlik eder. Basın sindirme işlevini üstlenmiştir. İttihadın ve Kemalizmin önemli sima ve kalemlerinden Hüseyin Kazım Kadri [\[15\]](#) Patrikliğin

itirazına karşı *Rum Patrik'ine Açık Mektup Boykot Müslümanların Hakkı Değil midir?* başlıklı uzun bir broşür kaleme kaleme alır. dil çok ağırdır ve hükümet tepkiler üzerine göstermelik olarak yasaklar. Oysa Rum Patrikliği'nin uyarısı son derece yumuşak ve temkinli bir dil kullanmıştı. Patriklik özetle, boykotun Türk halkını ekonomik kölelikten kurtaracağı iddiasını reddediyordu.

Boykot Hareketi'ni düzenleyen isim olarak görülen Dr. Nâzım Bey konsolosla yaptığı bir başka konuşmada milletin “nefret duygularıyla” dolduğunu söylemiş; dolayısıyla hükümetin Rum karşıtı boykota bir son vermesi mümkün olmadığını belirtmiştir. İzmir valisi Rahmi Bey Smith'e Rumların stratejik nedenlerden dolayı muhtemelen iç bölgelere gönderileceğini ima etmiştir.[\[16\]](#)

Boykotaj ile birlikte terör uygulayıcılarından biri olan Taşkilat-ı Mahsusa Şefi Kuşçubaşı Eşref'in yabancılarla iyi ilişkileri ve ülkenin kuzeyinde büyük yatırımları olan Avrupalı bir tüccarı korumaktadır ve kendisine, milliyetçilerin herhangi bir şekilde müdahale etmesi halinde onu kurtaracak, kişisel olarak imzaladığı bir seyahat tezkeresi vermesi, İzmir'in Britanya başkonsolosunun arkadaşı olan bir başka Avrupalıya da koruma vermesi [\[17\]](#) manidardır.

Savaş ile birlikte ilan edilen *seferberlik* gerekçesiyle *Tekalif-i harbiye* (olağanüstü savaş vergisi) bir başka mülksüzleştirme işlemidir. Hıristiyanlara uygulanır. *Heyet- Mahsusa* (özel komisyonlar) eli ile Hıristiyanların eşyalarına, mallarına hayvanlarına hiçbir gerekçe göstermeden el konulmaktadır.

Bağış toplama bir başka mülksüzleştirme biçimidir; Trabzon İttihat kulübünün “savaş gemileri satın alma” resmi amacıyla başlattığı “vatanperverane” para toplama kampanyası bu politikanın iyi bir göstergesidir: Para toplama görevi, bu fırsattan yararlanarak “Ermenilerden ve Rumlardan büyük meblağlar gasp eden ve zaman zaman dükkânları yağmalayan yerel suçlulara verilir. [\[18\]](#)

Dinî çevrelerde Hıristiyanlarla yapılan işlerin ve ticaretin kesilmesi gerektiğine dair “gizli vaazlar” verilir. 1913 başından itibaren sadece Türk tüccarlardan oluşan ticari şirketler kurulmaya başlanır ve sadece onlardan alışveriş edilmesi ve artık Hıristiyanlardan “murdar malların satın alınmaması” gerektiği salık verilir. Ağn [Eğin-Kemaliye], Arapkir, Divrik vb. kazalarda Ermeni memurların işten çıkarılmaları da kayda değerdir; ağırlıklı olarak Ermeni tüccar ve zanaatkarlardan oluşan Diyarbakır çarşısı yangını, Edirne Ermeni mahallesinin yakılması gibi daha gösterişli eylemler de çabasıdır. Uygulamalar başarılı olmuş İttihatçılar Türk ve Müslüman Burjuvazisine dönmüştür; 1908’de sadece iki Türk anonim şirketi varken, 1909’da bu sayı 13’e, 1915 ila 1917 arasında 39’a çıkmıştır. 1916 ve 1918 arasında, İTC’nin aktif “desteği”⁸⁴ ile kurulan 80 şirketin kökeninde el konulmuş Ermeni malları vardır. [\[19\]](#)

30 Mart 1913’te Sivas vilayetine Ahmed Muammer Cankardeş’in vali olarak atanmasının -1 Şubat 1916’ya kadar bu görevde kalır- gayrimüslimlerin durumundaki kötüleşmenin başlangıç noktası olduğu görülüyor. Vali göreve başlar başlamaz, Hıristiyan iş adamlarına ve tüccarlara karşı bir boykot politikası başlatır. Bir hâkimin oğlu olan Sivas doğumlu Muammer 1908’den itibaren vilayette bir İttihat kulüpleri ağının kurulmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Vali kanalıyla İTC’nin dayattığı üstü örtülü ekonomik boykotun Ermenileri çökertmeye yetmediğinde yeni bir yöntemle başvurulur. Nisan ve Mayıs 1914’te Merzifun/Marzevan [Merzifon], Amasya, Sivas ve Tokat çarşılarında arka arkaya bir sürü şüpheli yangın çıkar. [\[20\]](#)

Hıristiyan Mahallelerinde çıkan yangınlar geniş bir liste oluşturur: Amasya Selağzı, 12.3.1914 ve 21.7. 1915, Kastamonu Cebrail Mahallesi, Tokat Çarşı Mayıs 1915, Ocak 1916, Edirne Kaleiçi 24.8.1914, Bandırma Preme (Kapudağ) 30.6.1915, Bursa Orhangazi Yeniköy 23/24.8.1915, İzmit Ermeni Mahallesi 27.8.1915, Haçın (Saimbeyli) 3.10.1915, Tire Rum Mahallesi 2.7.1916, Ankara Hıristiyan Mahallesi Eylül 1916, Bandırma Ermeni karyesi, mart 1917, Ayvalık Nisan Ağustos 1917, Gelibolu 18.4. 1917, Erdek, 27.8.1917, Tirebolu 1917, 1918, Espiye 1916 [\[21\]](#), Sinop, 17.12.1917, Samsun Kaleiçi 18.7.1818, Bafra 1917, Havza

Aralık 1918...

Yangınlar aynı zamanda, terör ve sindirmenin aparatıdır. Samsun'daki Ermeniler 1915 Kasımı itibariyle tehcir edilmiştir. 1916'nın sonunda, Samsun'un çevresindeki Rum köyleri yağmalanmaya ve yakılmaya başlar. 1916 "Aralık ayı başında Bahaettin Şakir'in Samsun'a gelmesiyle birlikte sürgün politikası sistemli bir şekilde uygulanır... 9 Ocak'ta... genel sürgün uygulaması... Samsun'un Rum varoşu Kadıköy'den başlatılır. "[1917] Ocak sonunda Bafra ve çevresi, Şubat'ta da Çarşamba ve Ünye'de... yaşayan 30.000 kadar insan Ankara vilayetine doğru yola çıkarılır." Karadeniz yangınları, öyle anlaşılıyor ki, 1916'nın sonunda başlayan genel Rum tehcirinin bir parçasıdır.[\[22\]](#) Bu olayların mantığını Morghenthau şu sözlerle özetler: *Almanya'nın Anadolu'ya ilişkin kendi planları olduğu için, bu bölgedeki Rumlar Alman tutkularına ister istemez bir engel oluşturuyorlardı. Bu bölge Rum kaldığı sürece, Almanya'nın, aynı Sırbistan'da olduğu gibi, İran Körfezine yönelmesine doğal bir engel olacaktı. Pan-Alman edebiyatını baştan savma da okumuş herkes, Alman siyaset yazarlarının Almanya'nın yolu üzerindeki halkların icabına bakmak için savundukları alışılmamış yöntem yabancı değildir. Bu yöntem tehcidir.* [\[23\]](#)

Boykotun savaş sonrasında da sona ermediğini acıları resmeden anılardan biliyoruz. 1921 yılında Ankara'lı Rumlara boykot uygulanmaktadır: *Endişe ve korkularımız haricinde iyi zaman geçiriyorduk. Türkler bize boykot uyguluyor ve çarşıdan çıkarıyorlardı. {'Sana gavura verinceye dek din kardeşime veririm. Hınzır gavurlar anan öldü baban öldü sıra size geldi daha akıllanmadınız mı?'} diyorlardı. Özellikle [hatırlıyorum], 21 Mart 1921 günü cumartesi gece yarısından sonra kapı yüksek sesle çalındı. Gelen Türklerdi; anlamıştık. İki gün önce, dayım hakim Panagiotis de Mikes Pestimacoğlu ile konuşmuş; Mikes, ona, güvenilir birinden, Türklerin {donanma} [\[24\]](#) yapacağını ve Ortodoksları öldüreceğini öğrendiğini ve haberi verenin, birkaç gün içinde onu kaçırmaya teşvik ettiğini anlatmış. Dayım önemsemedi ve Ankara'da kalmaya devam etti ve onun felaketi oldu.* [\[25\]](#)

Dipnotlar:

- [1] Raymond Kevorkian, Ermeni Soykırımı, çev.Ayşen Taşkent Ekmekçi, İletişim Y. 2015, s 51
- [2] Garbis Altınoğlu, Apoizmin Tatsız meyveleri,
<http://gelawej.net/index.php/yazarlar/garbis-altinoglu/1794-apoizmin-tatsiz-meyveleri>
(3.5.2015)
- [3] Hasan Taner KERİMOĞLU, 1913-1914 RUMLARA KARŞI BOYKOT VE HÜSEYİN KAZIM BEY'İN BİR RİSALESİ ÇTTAD, V/13, (2006/Güz), s.s. 91-107
- [4] Feroz Ahmad, İttihatçılıktan Kemalize, çev. Fatmagül Berktay, Kaynak Y. 1999, s 106
- [5] Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü, çev Attila Tuygan, Belge y. 2005 s 47
- [6] İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesine tepki olarak Trablusgarp Savaşı boyunca Osmanlı ülkesinde İtalyan mallarına karşı da bir boykot yapıldı.
- [7] Y. Doğan Çetinkaya, Osmanlı'yı Müslümanlaştırmak, çev. Özgür Bircan,İletişim, 2015, s 99
- [8] Y. Doğan Çetinkaya, 118
- [9] Henry Morgenthau, *Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü*, Belge yay., İstanbul, 2005, s.48.
- [10] Y. Doğan Çetinkaya, Osmanlı'yı Müslümanlaştırmak... s 96
- [11] Y. Doğan Çetinkaya, 115
- [12] Y. Doğan Çetinkaya, 167

[13] Ahmet Nedim Servet Tör, Nevhiz'in Günlüğü, YKY, 2000, s 123

[14] Emre Erol makedonya sorunu'nun batı anadolu'ya sıçrayışı ve 1914 rum tehciri, toplumsal tarih 252 aralık 2014 s 58-65

[15] Jöntürklerin en önemli ve en bilgili ve yetenekli söz yazarı olarak kabul edilen Hüseyin Kazım Kadri, Halep ve Selanik Valisi, 1912 de İT Manisa mebusu. Kemalist dönemde mebus, 4.dönem meclis Başkan Yardımcısı.

[16] kay. ing FO, 195/2458, "Hıristiyan Karşıtı Boykot" dosyası (eski referans no. 306/3080), kutu no. 6 (Aydın valisi Rahmi Bey ve Dr. Nâzımla yapılan görüşmeler), s. 553. akt. Çetinkaya aynı yerde.

[17] Y. Doğan Çetinkaya, s 226

[18] Raymond Kevorkian, Ermeni Soykırımı... 249

[19] Raymond Kevorkian, Ermeni Soykırımı...235,294,295

[20] Raymond Kevorkian, Ermeni Soykırımı... 605-606

[21] Rum tehciri ise "... 9 Kasım [1916]'da duyurulmuş ve 16 Kasım'da ... başlamıştır. Rum nüfus ilk aşamada Giresun'a doğru sürülmüş, ardından ... Şebinkarahisar'a ... varmış[t]ır.¹¹¹ Espiye'de de tehcir aynı tarihte başlamıştır: "Son Hıristiyan kafilesi de ... köyden ayrılır ayrılmaz ... Topal Osman'ın silahlı çeteleri Espiye'ye girdiler. Espiyeli gençlerden bazıları da onlarla beraber yağmaya katıldı, bunların çoğu muhacir ailelerindendi... Üç saat... sonra ... boşaltılan Rum evlerini ateşe verdiler (Taylan Esin-Zeliha Etöz, 1916 Ankara Yangını, Felaketin Mantığı s 82-83)

[22] Taylan Esin-Zeliha Etöz, 1916 Ankara Yangını, Felaketin Mantiğı, İletişim, 2015 s 90

[23] Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü... s 47-48

[24] Milliyetçi duyguların kabardığı şenlik, Bkz* Edirne 1914

[25] ANDRONİKİ KARASULİ MASTRİDU Kayıp Vatanımdan Hatıralar (Ankara'daki Hayatım), Atina, 1966